

Rodzaje w filozoficznej psychologii - odkryte czy skonstruowane?

Krzysztof Pośłajko

Instytut Filozofii

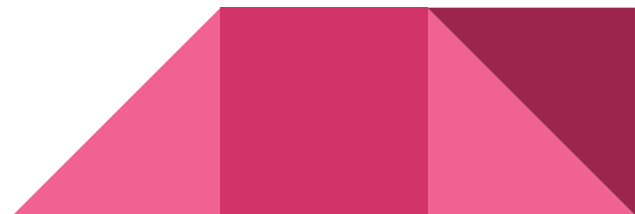
Jagiellońskie Centrum Badawcze: Prawo-Język-Filozofia

Uniwersytet Jagielloński

Cel wystąpienia

Polemika z tezą, że termin “przekonanie” należy interpretować jako termin naturalno-rodzajowy.

Będę argumentował że pojęcie “przekonania” jest plastyczne (w technicznym sensie), wskazując na fenomen rozbieżności i jego rozmaite konceptualizacje ze szczególnym uwzględnieniem koncepcji aliefów.

Plan wystąpienia

1. Rodzaje psychologiczne a metafizyka umysłu - argument Lycana/Sticha
2. Co musimy założyć na temat terminów naturalno rodzajowych.
3. Fenomen rozbieżności i jego konceptualizacje.
4. Status koncepcji aliefu.
5. Pojęcie przekonania jako pojęcie plastyczne.
6. Konsekwencje dla metafizyki umysłu.

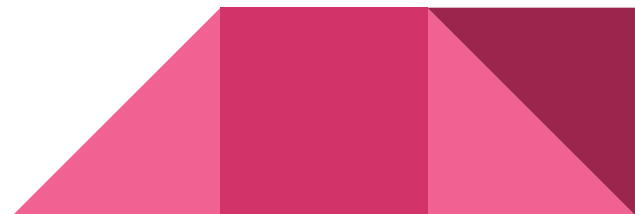

Rodzaje psychologiczne a metafizyka umysłu

Rodzaje w filozoficznej psychologii

Pytanie ogólne: czy gdy w filozoficznej psychologii używamy pojęć rodzajowych (czyli takich które mają wyznaczać pewną kategorię stanów umysłowych) to trafiamy w jakiś obiektywnie istniejący rodzaj?

Innymi słowy: czy terminy z psychologii potocznej, takie jak “przekonanie” funkcjonują podobnie do nazw pierwiastków chemicznych?

“Przekonanie” jako termin naturalno-rodzajowy

Teza że “przekonanie” można traktować jako termin naturalno-rodzajowy kluczowa w metafizyce umysłu za sprawą słynnego argumentu Lycana/Sticha przeciw eliminatywizmowi.

Argument Lycana/Sticha

Eliminatywiści (Churchland) twierdzą, że psychologia potoczna (rozumiana jako teoria) jest fałszywa, w związku z tym przekonania (rozumiane jako byty teoretyczne owej potocznej teorii) nie istnieją.

Lycan i Stich wskazują że eliminatywiści w nieuprawniony sposób zakładają deskryptywną teorię odniesienia dla słów takich jak “przekonanie”. Wg eliminatywistów sens pojęcia “przekonania” jest definiowany przez rolę teoretyczną w psychologii potocznej.

Argument Lycana/Sticha

Wg Lycana i Sticha można przyjąć jako realną możliwość, że słowo “przekonanie” nie ma znaczenia wyznaczonego przez rolę w teorii psychologii potocznej, ale że odnosi się bezpośrednio do rodzaju naturalnego.

Jeśliby tak było to eliminatywizm co do “przekonania” byłby nieuprawniony, nawet przy założeniu że większość psychologii potocznej to fałsz.

Założenia argumentu Lycana/Sticha

Terminy naturalno-rodzajowe i transteoretyczne

Dlaczego hipoteza że “przekonanie” ma semantykę naturalno-rodzajową ma wykluczać eliminatywizm?

Słowa, które oznaczają rodzaje naturalne odnoszą się bezpośrednio do tych rodzajów, niezależnie od tego, że możemy mieć (całkowicie) błędne przekonania na ich temat (Demokryt odnosił się do atomów, mimo że błędnie o nich myślał).

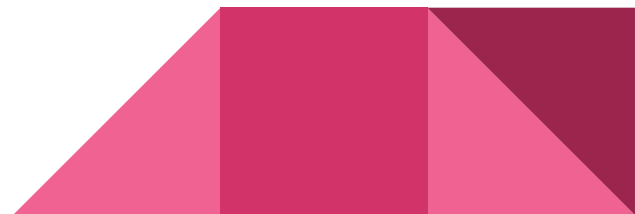
Terminy naturalno rodzajowe mają odniesienie niezależnie od wad i zalet teorii na ich temat.

Terminy naturalno-rodzajowe i niezależność

Teza: aby terminy naturalno-rodzajowe mogły odnosić się do jakiegoś rodzaju w sposób niezależny od fałszywości naszych przekonań na temat tego rodzaju, termin ten musi być skojarzony z intuicją niezależności.

Użytkownicy języka muszą mieć intuicję że terminy których używają mają swoje odniesienie niezależnie od tego, co oni sami sądzą na ten temat.

Intuicja niezależności

Zatem, aby termin “przekonanie” mógł być uznany za odnoszący się w sposób bezpośredni, to trzeba by pokazać, że mamy intuicję że niezależnie od naszych przekonań odnosimy się do tego samego rodzaju.

Jak można podważyć tezę że posiadamy taką intuicję?

Próba pokazania że pojęcie “przekonania” jest plastyczne, odwołując się do kontrowersji związanych z fenomenem rozbieżności i różnych możliwości ujęcia tego fenomenu.

Fenomen rozbieżności i jego konceptualizacje.

Fenomen rozbieżności

Zarówno zdroworozsądkowa jak i naukowa psychologia - przykłady rozbieżności między wyznawanymi opiniami a działaniami:

Szklana kładka, rasistowska profesorka.

Pytanie filozoficzne - czy w tych przypadkach opisane podmioty “autentycznie wierzą” w to co deklarują?

Różne ujęcia fenomenu rozbieżności

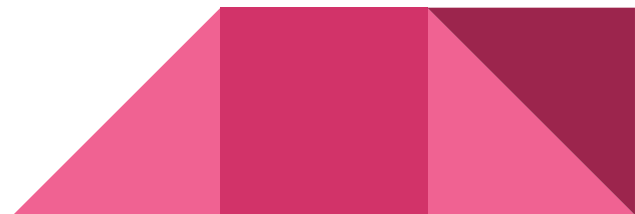
1. Podmioty mają niespójne przekonania;
2. Podmioty mają stany “trochę przekonaniowe” (in-between beliefs) (Schwitzgebel);
3. Koncepcja aliefu (Gendler).

Koncepcja aliefu

T. Gendler charakteryzuje “aliefy” jako stany mentalne podobne do przekonań, ale “aracjonalne, automatyczne, asocjacyjne i naładowane afektywnie”.

Wg Gendler w przypadkach rozbieżności należy powiedzieć że dana osoba posiada takie przekonanie jakie deklaruje, ale posiada również sprzeczny z tym przekonaniem alief.

Dlaczego “aliefy” są ciekawe?

Koncepcja aliefów pokazuje, że można starać się dokonać innej kategoryzacji stanów mentalnych, niż robimy to w ramach aktualnej psychologii potocznej. Tam gdzie my widzimy jeden rodzaj stanów, Gendler widzi dwa.

Status koncepcji aliefu.

Kontrowersje wokół “aliefu”

Jaki jest status metodologiczny takiej propozycji?

Na jakiej podstawie Gendler wysuwa propozycje uznania tej kategorii?
(Bayne & Hatiangadi, Mathews, Thompson)

Pytanie Brombergera:

“Jak to się stało, że Gendler miała takie szczęście, że odkryła kategorię, która umykała uwadze filozofów przez dwa milenia?”

Czy odkryliśmy aliefy?

Czy w stosunku do aliefów można stosować model odkrycia? Wydaje się to niewiarygodne. Aliefy nie są częścią psychologii naukowej, raczej są filozoficzną interpretacją odkryć psychologii społecznej i kognitywnej (Kriegel zwraca uwagę że ta teoria jest spójna z modelem dwuprocesowym).

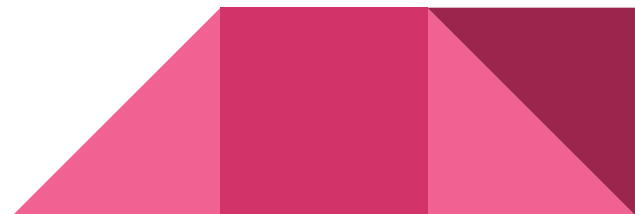
Nie istnieją żadne ciekawe generalizacje nt. aliefów.

Aliefy jako wynik inżynierii pojęciowej

Alternatywne ujęcie aliefów: nie odkryte lecz skonstruowane.

Warto pojęcie to potraktować jako efekt inżynierii pojęciowej.

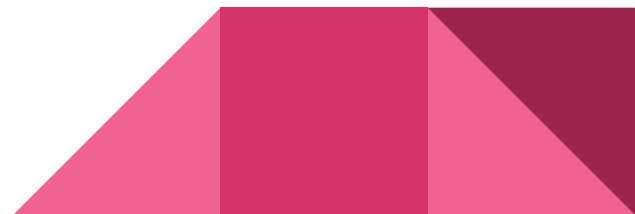

Co to jest inżynieria pojęciowa?

Uproszczona koncepcja inżynierii pojęciowej (oparta głównie na koncepcji Cappelena) - aktywność intelektualna mająca na celu zmianę naszych wadliwych narzędzi reprezentacyjnych.

Procedura: znajdujemy wadę w istniejących pojęciach i proponujemy ich zmianę.

Ważne aspekty normatywne i pragmatyczne.

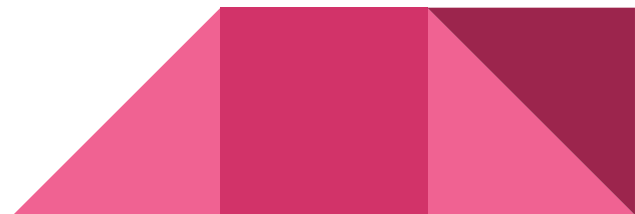

Aliefy jako przykład inżynierii pojęciowej

Propozycja aliefów pasuje do tego modelu.

Gendler identyfikuje pewną wadę w naszym istniejącym schemacie reprezentacji zjawisk mentalnych - nie potrafimy zdecydować o czym są przekonane osoby w przypadkach rozbieżności.

W związku z tym proponuje zmianę naszego myślenia o stanach mentalnych przez rekonceptualizację siatki pojęciowej dotyczącej sfery mentalnej.

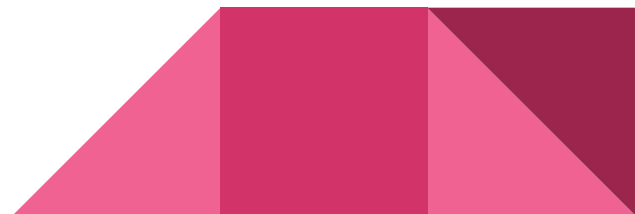

Aliefy jako przykład inżynierii pojęciowej

Ta rekonceptualizacja zmienia nasze dotychczasowe pojęcia mentalne - zamiast jednego pojęcia przekonania, dostajemy dwa: pojęcie przekonania i pojęcie aliefu.

W dyskusji nad trafnością tego rozwiązania - ważna rola czynników pragmatycznych i normatywnych.

Ciekawy przypadek inżynierii pojęciowej - bo nie tylko zmieniamy istniejące pojęcia, ale też tworzymy nowe.

Pojęcie przekonania jako pojęcie
plastyczne.

Pojęcie przekonania jako pojęcie plastyczne.

Wniosek z rozważań nad różnymi rozwiązaniami pojęcia rozbieżności: pojęcie przekonania może być modyfikowane na różne sposoby aby ująć ten fenomen.

Możemy stosować inżynierię pojęciową do rekonceptualizacji naszej siatki pojęć służących do opisu sfery mentalnej.

Pojęcie przekonania jako pojęcie plastyczne.

Wniosek: pojęcie przekonania jest “plastyczne”.

Pojęcie jest “plastyczne” (Dorr & Hawthorne, Cappelen) jeśli można twierdzić że mamy do czynienia z tym samym pojęciem mimo że jego treść i/lub zakres uległy zmianie.

(“Sałatka” jako przykład plastycznego pojęcia).

Pojęcia naturalno-rodzajowe są bardzo mało plastyczne (“złoto” nie może zmienić swojej ekstensji); istnieje obiektywnie najlepsza odpowiedź na pytanie o znaczenie takich pojęć.

Pojęcie przekonania jako pojęcie plastyczne.

Plastyczność pojęcia przekonania polega na tym, że jego treść i zakres może być zmienione (bądź nie) przez wprowadzenie pojęcia aliefu, koncepcji przekonań sprzecznych, stanów “pośrednich” (in-between beliefs).

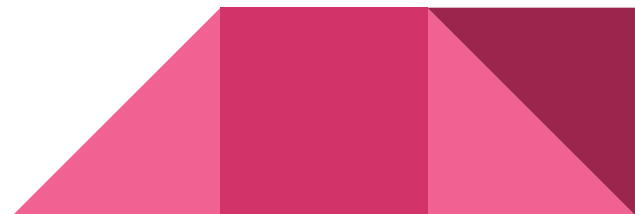
Można to wyrazić w ten sposób, że są różne “kandydaty znaczeniowe” dla pojęcia przekonania: B_0 - aktualne, nieostre pojęcie, B_1 - pojęcie uwzględniające odróżnienie przekonań od aliefów, B_2 - pojęcie zmodyfikowane tak by ująć propozycję istnienia przekonań pośrednich, etc.

Pojęcie przekonania jako pojęcie plastyczne.

Możliwość dokonania pragmatycznie i normatywnie zmiany pojęciowej na pojęciu przekonania wskazuje, że pojęcie to nie ma semantyki naturalno-rodzajowej.

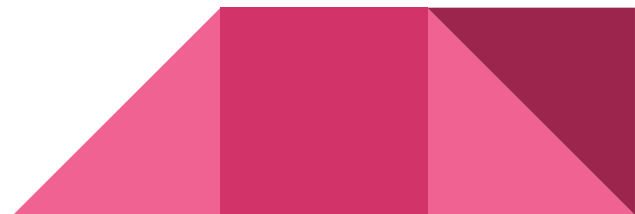
Świat nie wyznacza unikalnej granicy dla zakresu pojęcia przekonania, możemy manipulować jego treścią i zakresem.

Pojęcie przekonania jako pojęcie plastyczne.

W ten sposób można pokazać że nie mamy intuicji niezależności dla pojęcia przekonania - nie sądzimy, że ma ono ekstensję niezależną od naszych przekonań.

Mamy *prima facie* powód by wątpić że to pojęcie ma semantykę naturalno-rodzajową.

Konsekwencje dla metafizyki umysłu

Konsekwencje dla metafizyki umysłu

Argument Lycana i Sticha przeciw eliminatywizmowi jest nieuprawniony, bo nie ma uzasadnienia dla tezy, że “przekonanie” ma semantykę naturalno-rodzajową.

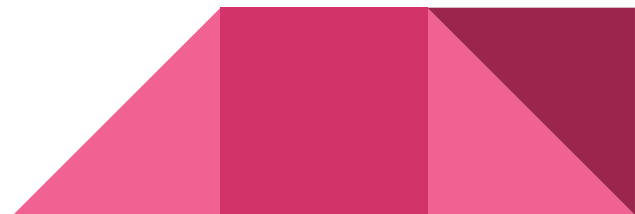
Czy oznacza to że należy wrócić do eliminatywizmu?

Konsekwencje dla metafizyki umysłu

Alternatywa dla eliminatywizmu i podejścia naturalno-rodzajowego: ujęcie przekonań i innych rodzajów z psychologii potocznej jako pragmatycznie skonstruowanych rodzajów (*human kinds*).

Konsekwencje dla metafizyki umysłu

Human kinds (Hacking, Mallon et. al.): rodzaje społecznie skonstruowane, ze względów pragmatycznych bądź ideologicznych (przykłady: rasa, depresja, pieniądz). Są one w pewnym sensie realne - możemy prawdziwie twierdzić, że ludzie należą do pewnej rasy, mimo że nie istnieje nic takiego jak “rasowa esencja”. Istnienie rodzajów tego typu jest zależne od naszych praktyk klasyfikacyjnych.

Przekonanie jako human kind?

Co mówi nam koncepcja *human kinds* zastosowana do rodzajów w psychologii potocznej, takich jak przekonania? (propozycję tę rozważa np. Dewhurst).

Możemy je traktować jako w pewnym sensie realne (możemy prawdziwie przypisywać ludziom przekonania) aczkolwiek nie ujawniają one faktycznych mechanizmów działania umysłu i jako takie nie mają naturalnych granic.

To podejście wydaje się najbardziej zgodne z ideą że rodzaje w psychologii potocznej poddają się inżynierii pojęciowej.

{Koncepcja wymaga rozwinięcia}

Podsumowanie

Podsumowanie

Możliwość dokonywania różnych rekoceptualizacji pojęcia przekonania w odpowiedzi na fenomen rozbieżności pokazuje, że jest to pojęcie plastyczne, co daje nam powód by wątpić, że “przekonanie” ma semantykę naturalno-rodzajową.

Argument Lycana/Sticha przeciw eliminatywizmowi jest nieuprawniony.

Koncepcja human kinds może być najrozsądniejszą alternatywą dla eliminatywizmu.

Wybrana literatura

1. Bayne T., Hatiangadi A. (2013) Belief and Its Bedfellows. In: Notelmann N. (eds) *New Essays on Belief*. Palgrave Macmillan, London
2. Cappelen, H. (2018). *Fixing Language: An Essay on Conceptual Engineering*. Oxford University Press.
3. Chalmers, D. J. (2011). Verbal disputes. *Philosophical Review*, 120(4), 515-566.
4. Cooper, R.(2013). *Natural Kinds*. In *The Oxford Handbook of Philosophy and Psychiatry*. : Oxford University Press
5. Dewhurst J. (2018) *From folk psychology to cognitive ontology*. PhD thesis. University of Edinburgh.
6. Dorr, C., & Hawthorne, J. (2014). Semantic plasticity and speech reports. *Philosophical Review*, 123(3), 281-338.
7. Gendler, T. (2008a). Alief and Belief. *The Journal of Philosophy*, 105(10), 634-663.
8. GENDLER, T. S. (2008b), Alief in Action (and Reaction). *Mind & Language*, 23: 552-585.
9. Mallon, R., Machery, E., Nichols, S., & Stich, S. (2009). Against arguments from reference. *Philosophy and Phenomenological Research*, 79(2), 332-356.
10. Mathews R.J. (2013) *Belief and Belief's Penumbra*. In: Notelmann N. (eds) *New Essays on Belief*. Palgrave Macmillan, London
11. Plunket, David (2015). Which concepts should we use? Metalinguistic negotiations and the methodology of philosophy. *Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy* 58 (7-8): 828-74.
12. Schwitgebel, E. (2010). Acting contrary to our professed beliefs or the gulf between occurrent judgment and dispositional belief. *Pacific Philosophical Quarterly*, 91(4), 531-553.
13. Stich, S. P. (1996). *Deconstructing the mind*. Oxford University Press
14. Thompson, J. (2017). Believe It or Not: On Multiplying Classes of Belief-like States. *Studia Philosophica Estonica*, , 79-110.